

Medzispěvy

Patří sem *graduale* a *alleluia* (příp. *tractus*). Responzóriový žalm, který sa volá aj *graduál*, je integrálnou časťou liturgie slova a má veľký liturgický a pastoračný význam. Preto treba veriacich stále poučat' o tom, ako majú prijímať Božie slovo, nachádzajúce sa v žalmoch, a premeniť žalmy na modlitbu Cirkvi. To sa uľahčí tým, že sa bude v kňazoch ešte starostlivejšie formovať hlbšie chápanie žalmov podľa toho zmyslu, v akom sa používajú v posvätnéj liturgii, a že sa veriacim sprístupnia primeranou katechézou.¹

Môžeme ho spievať z GR, alebo z GS, v ktorom sú jednoduchšie melódie i pre ľud.² Popri tom môžeme spievať aj slovenské adaptácie gregoriánskeho chorálu alebo aj nové nápevy.

Responzóriový žalm sa spravidla spieva; a to dvojitém spôsobom – *responzóriálne* alebo *súvisle* (tzv. *modus directus*).³ Pri responzóriálnom spôsobe, prednáša spevák žalmu jednotlivé verše a celé zhromaždenie sa na speve zúčastňuje odpoveďou. Ak sa použije druhý spôsob, spieva sa žalm bez odpovede, ktorý spieva buď sám spevák žalmu, pričom zhromaždenie iba počúva, alebo spievajú všetci spolu. „Pre spev responzóriového žalmu boli po Koncile na Slovensku prijaté jednoduché žalmové melódie z liturgie hodín. To však treba považovať za prechodné riešenie. Jednoduché žalmové nápevy sú síce pomerne prosté a ľahko naučiteľné, čo na začiatku pomohlo k akceptácii žalmovej formy v medzispěvoch, avšak nespĺňajú požiadavku meditatívnej funkcie responzóriového žalmu. Má to byť totiž odpoveď veriacich na počuté Božie slovo prostredníctvom meditácie nad ním. Meditácia však predpokladá viac počúvanie ako spievanie a vyžaduje si väčší časový priestor. Okrem toho je to sólový spev, ktorý vždy v minulosti patril hudobne vyškolenému spevákovi, ktorý bol často dobrý improvizátor. Melódie gregoriánskych graduálov sú bohato rozvinuté schémy, ktoré majú charakter slobodnej kompozície.“⁴

Gregoriánsky chorál je písaný v tonálnych módoch: v každom móde je jeden univerzálny žalmový tónus. Tónusy sa po stáročia používali pri aktívnom speve liturgie hodín. Hovorí sa im tiež *simpex* – jednoduché nápevy, kvôli odlíšeniu od ozdobnejšieho spevu

¹ Porov. Lekonár na nedele a sviatky. Všeobecné smernice, b. 89, s. 40.

² Porov. PAWLAK, I. *Muzyka liturgiczna po Sobore Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, s. 314.

³ Porov. PAWLAK, I. *Muzyka liturgiczna po Sobore Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, s. 317.

⁴ ADAMKO, R. Využitie tradičných hudobných foriem v súčasnej liturgii na Slovensku. In *Súčasná hudba v liturgii*, s. 91.

žalmov pri omši podľa graduála. Módov máme osem + tonus peregrinus.⁵ V súvislosti s gregoriánskym chorálom, sa objavujú na Slovensku názory, že V tónus je vianočný, VI veľkonočný, VIII cezročný a pod. Tento názor však nie je správny. „Je síce pravda, že už Quido z Arezza v 11. storočí, Johannes Affligemensis v 12. a opát Leonard Poisson v 18. storočí označili módy nejakým „citovým“ atribútom (I - *gravis*, II - *tristis*, III - *mysticus*, IV - *harmonicus*, V - *laetus*, VI - *devotus*, VII - *angelicus*, VIII - *perfectus*), ale to nie je ani dogma ani záväzné učenie. Tvrdiť, že V. módus je vianočný a pod. je veľká odvaha hraničiaca s drzosťou!“⁶

Keďže gregoriánsky chorál je prísne jednohlasný, nepotrebuje harmonický, alebo inštrumentálny sprievod. Mnohí ho dokonca slohovej čistote vôbec neodporúčajú. Avšak pre jednotu spevu väčšieho spoločenstva je vhodnejší sprievod.

Žalm, aleluja (*tractus*) sa spieva od ambony. Okrem žalmu určeného po čítaní sa môžu použiť iné, namiesto textov zodpovedajúcich čítaniu, ale iba vtedy, ak sa žalm spieva.⁷ „Čítanie medzispievov hovoreným spôsobom treba pokladať za núdzové riešenie, lebo vtedy namiesto dvoch-troch čítaní vznikne rad štyroch až piatich čítaní, čo je práve proti liturgickému zmyslu medzispievov.“⁸ Aleluja aj *tractus* sa má spievať, pričom všetci stoja, a to nielen spevák, ktorá začína, alebo len zbor spevákov, ale spoločne a jednomyselne všetok ľud.⁹ Obidva sú úkonom samým osebe, ktorým zhromaždenie veriacich prijíma Pána, ktorý má k nemu prehovoriť, pozdravuje ho a spevom vyjadruje svoju vieru. „Ak sa *alleluia* alebo *tractus* nespieva, môže sa úplne vynechať.“¹⁰

Po prečítaní lekcie je dobré, keď zostaneme chvíľku v tichu a rozjímame nad prečítaným textom. „Všetci v posvätnom tichu krátko rozjímajú nad tým, čo počuli. Potom žalmista, spevák alebo sám lektor spieva alebo číta žalm jedným z uvedených spôsobov.“ (CE 135). Prof. Akimjak to vysvetľuje nasledovne: „Nový poriadok čítaní kladie veľkú váhu na chvíle ticha. Takáto chvíľa ticha v liturgii slove nie je prerušením, ale prehĺbením slávenia Božieho slova. Duch Svätý pôsobí v tichosti, v sústreďení. Preto liturgiu slova treba sláviť pokojne, bez náhlenia. Treba ju sláviť tak, aby napomáhala rozjímaniu.“¹¹ Okrem ticha

⁵ Porov. LEXMANN, J. *Liturgický spevník I a jeho uvedenie do praxe*, s. 117.

⁶ BEDNÁRIKOVÁ, J. *I módus*. [elektronická pošta]. Správa pre: Marek JAMRICH. 2013-03-05 [cit.2013-03-16]. Osobná komunikácia.

⁷ Porov. *Lekcionár na nedele a sviatky*. Všeobecné smernice, b. 89, s. 40.

⁸ LEXMANN, J. *Liturgický spevník I a jeho uvedenie do praxe*, s. 87.

⁹ Porov. *Lekcionár V*. Trnava : SSV, 1983, s. 18.

¹⁰ LEXMANN, J. *Liturgický spevník I a jeho uvedenie do praxe*, s. 87.

¹¹ AKIMJAK, A. *Teológia liturgie*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1996, s. 55.

môžeme vstúpiť do rozjímania nad Božím Slovom krátkou improvizáciou, z ktorej prejdeme do melódie žalmu.

Aby sme správne interpretovali žalmy, nesmie to byť pre nás čisto len hudobný prednes. Musí to byť modlitba prýštiaca zvnútra srdca, tak ako to pociťoval sv. Augustín. „Ako mňa, ktorý som nepoznal tvoju čistú lásku, ako ma povzbudzovali volať k tebe, Bože môj, žalmy Dávidove, spevy plné viery, hymny plné lásky, zaháňajúce pyšného ducha... Ako som ti len hovoril v žalmoch, ako som sa z nich rozohňoval, ako som len túžil spievať ich, keby bolo možno na celom svete, a zahanbiť tak pýchu pokolenia ľudského!“¹²

¹² SV. AUGUSTÍN. *Vyznania*. Bratislava : LÚČ, 1997, s. 390.